

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, den 09.10.1996
KOM(96) 463 endelig udg.

MEDDELELSE FRA KOMMISSIONEN

KORTLÆGNING AF DEN EUROPÆISKE INDUSTRIES
KONKURRENCEDYGTIGHED

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. INDLEDNING	1
II. DEN EUROPÆISKE INDUSTRIKONKURRENCEMÆSSIGE PRÆSTATION	3
1. Den generelle sammenhæng	3
2. Industriens vækst	5
3. Omkostningerne i forbindelse med de vigtigste tilførsler	6
4. Investeringer i industrien	7
III. KONKURRENCEPRÆSTATIONENS FORUDSÆTNINGER	8
1. Markedernes funktion	8
2. Innovation	12
IV. KORTLÆGNING	15
1. Kortlægning af virksomheder	16
2. Kortlægning af sektorer	16
3. Kortlægning af rammebetingelser	17
V. KONKLUSIONER	19

1. INDLEDNING

Denne meddelelse tager sit udgangspunkt i Kommissionens forslag til en tillidsaftale om beskæftigelsen¹⁾. Dette dokument begynder med at påpege, at den strukturbetingede arbejdsløshed vokser støt: efter hver økonomisk afmatning er den større. At sikre tilstrækkelig vækst i beskæftigelsen til at vende denne tendens, og at sikre, at alle de, der kan og vil bidrage til Unionens fremgang ved produktivt arbejde, får mulighed for at gøre det, er en af de vigtigste udfordringer, Europa står overfor i dag. Som nævnt i hvidbogen "Vækst, konkurrenceevne og beskæftigelse"²⁾ og meddelelsen "En politik til forbedring af industriens konkurrenceevne i Den Europæiske Union"³⁾ er forbedring af den europæiske økonomis konkurrenceevne vigtig for at dette mål kan nås. Disse tre dokumenter sætter sammen med Kommissionens øvrige forslag den dagsorden, som skal følges, hvis konkurrenceevnen skal forbedres. Mange af disse foranstaltninger kommer til at berøre medlemsstaterne.

Formålet med denne meddelelse er at forelægge en **aktuel analyse** af den industrielle konkurrenceevnes øjeblikkelige tilstand i Europa. Af hensyn til prioriteringen påvises et begrænset antal af de nøgleområder, hvor konkurrenceevnen kan forbedres, på grundlag af tidligere analyser. Kommissionen peger ikke på den her benyttede form for kortlægning som et nyt politisk initiativ, men som et redskab, hvormed gennemførelsen af foranstaltninger for konkurrenceevnens nøgleområder kan befordres, ved at kaste lys over faktorer og forhold, som er afgørende for en bedre præstation, og lægge vægt på udveksling af oplysninger om de bedste metoder.

Analysen i denne meddelelse gælder først og fremmest **industrien**, men den belyser også nogle af de grundlæggende faktorer, der forklarer den samlede økonomis resultater i form af vækst, produktivitet og beskæftigelse. Ingen redegørelse for den europæiske industris konkurrenceevne ville være fuldstændig uden også at behandle en række bestemte servicefags konkurrenceevne.

Den rådgivende gruppe for konkurrencedygtighed (udpeget af J. Santer)

Den første rapport fra den rådgivende gruppe for konkurrencedygtighed anlægger et bredt syn på konkurrencedygtigheden og fremhæver, at konkurrencedygtighed indebærer produktivitet, effektivitet og rentabilitet, og at den ikke er et mål i sig selv. Den er et effektivt middel, hvormed der kan skabes voksende levestandard og øget social velfærd. På samfundsplan er de vigtigste indikatorer på konkurrencedygtighed derfor vækst, produktivitet og beskæftigelse foruden de faktorer, der kan forklare et givet resultat. Inden for de vigtigste samfundssektorer og de enkelte industri- og servicesektorer kan mange af de samme indikatorer på konkurrencedygtighed benyttes. Markedsandele og rentabilitet er også vigtige indikatorer, som skaber forbindelse til de enkelte virksomheders konkurrenceevne. De forskellige indikatorer på konkurrencedygtighed er forbundet med hinanden, da det i sidste instans er virksomhederne, der er grundlaget for den vækst, som skaber beskæftigelse og øget produktivitet. Hvorledes de forskellige planers konkurrenceevne skal være indbyrdes forbundet for at skabe et givet resultat, er et vigtigt spørgsmål, som vil blive behandlet i det følgende.

Strukturelle faktorer, som påvirker konkurrenceevnen, er det centrale emne for denne meddelelse. Det makroøkonomiske klima er naturligvis også af stor betydning, men Kommissionen aflægger regelmæssig beretning om disse forhold i årlige økonomiske rapporter og overvåger gennem sin undersøgelse af den økonomiske konvergens, om de makroøkonomiske målsætninger opfyldes. Maastrichtkriterierne, som opstiller målsætninger for

1 *Action for Employment in Europe. A Confidence Pact, SEC(96)1093 of 6.5.1996*

2 *Vækst, konkurrenceevne og beskæftigelse KOM(93)700, december 1993*

3 *KOM (94) 319 af 14.9.1994*

økonomisk og monetær enhed, er en slags målepunkter i det politiske landskab og har vist deres anvendelighed, når det drejer sig om at fremme konvergensen, og de kan derfor benyttes som eksempel ved kortlægning af andre områder, der har betydning for konkurrencedygtigheden.

EMU og konkurrencedygtigheden

Overgangen til den økonomiske og monetære union (EMU) vil få en gavnlig indflydelse på konkurrenceevnen, både når det gælder interne og eksterne forhold.

Internt vil EMU fjerne omkostningerne i forbindelse med overførsel af grænseoverskridende betalinger. Det vil især være til gavn for SMV, der på nuværende tidspunkt har ret høje omkostninger, når de skal deltage i international handel. EMU vil sætte dem i stand til at komme ind på alle europæiske markeder og derved øge deres effektivitet.

Desuden vil EMU bidrage til, at det indre markeds fordele udnyttes fuldt ud. De sidste fire år har vist, hvorledes valutasvingninger har hindret optimal fordeling af produktionsfaktorerne og derved bragt den økonomiske integrations gavnlige virkninger i fare og hæmmet væksten i Europa.

Eksternt kan det tænkes, at finansmarkederne på grund af Den Europæiske Unions betydning i international handel giver Euroen status som international valuta i lighed med dollaren. Europæiske virksomheder vil efterhånden kunne sælge i Euro på markederne i tredjelande og vil således være sikret mod valutasvingningernes indflydelse på salgsprisen.

Endelig spiller den makroøkonomiske politik en afgørende rolle for konkurrenceevnen. Således opæder de offentlige underskud, som er alt for store, en betydelig del af den private opsparing til skade for de produktive investeringer og tvinger renten i vejret. En politik, der tilstræber budgetstabilitet, skaber også mulighed for at forbedre de makroøkonomiske rammer. Faktisk gik nettooptagningen af statslån i EU tilbage fra 6,3% i 1993 til 5,1% i 1995 og 4,9% i 1996 (skøn). Den korte realrente har fulgt en lignende tendens og gik ned fra 6,7% i 1992 til 4,9% i 1993 og 3,9% i 1995. Denne udvikling styrkes af udviklingen henimod økonomisk og monetær union.

- Det vigtigste ansvar for at sikre, at virksomhederne bevarer deres konkurrenceevne, ligger hos dem selv. Det sker i kraft af den effektivitet og fleksibilitet, hvormed de opfylder eksisterende markedsbehov, og deres evne til at tilpasse sig strukturforandringer, til at skabe nye markeder og opfylde nye behov. Ledelsens kvalitet er i høj grad afgørende for, hvor godt virksomhederne løser disse opgaver. De offentlige myndigheder kan støtte konkurrenceevnen ved at skabe de bedste rammer for de vilkår, virksomhederne skal fungere under. Der sker ved at sørge for den nødvendige infrastruktur, skabe det nødvendige retsgrundlag og tage særlige initiativer, især på områder som innovation, kvalitet, små og mellemstore virksomheders vilkår og økonomisk sammenhæng (Kommissionens grønbog om innovation, arbejdsdokument om kvalitet og flerårigt program for SMV).

Denne meddelelse beskriver de mange forskellige faktorer, som påvirker virksomhedernes konkurrenceevne, og de indbyrdes forbindelser mellem disse faktorer og påviser behovet for at udvikle en sammenhængende fremgangsmåde, der koncentrerer sig om de erhvervs- og forretningsmæssige faktorer, som er afgørende for virksomhederne. At denne fremgangsmåde er så stærkt påkrævet skyldes markedernes internationalisering og faren for, at manglende konkurrenceevne på disse markeder rammer beskæftigelsen og levestandarden. For at bistå virksomhederne med de tilpasninger, der kræves for at kunne leve op til større international konkurrence, foreslår Kommissionen, at kortlægningsteknikken fremmes i partnerskaber mellem industrien og de offentlige myndigheder.

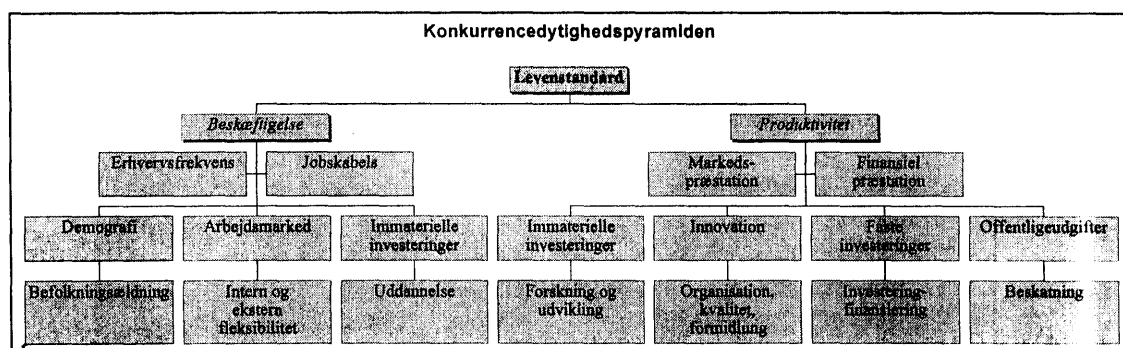
Denne meddelelse søger ikke at behandle alle de rammebetingelser, der berører konkurrenceevnen, men beskæftiger sig kun med et begrænset udvalg. Visse former for skattepolitik, socialpolitik og den offentlige administrations effektivitet behandles kun i den udstrækning, de viser sig at være faktorer, som er bestemmende for konkurrenceevnen. Det samme gælder retsgrundlaget, omfanget af administrative procedurer og den offentlige infrastrukturens tilstrækkelighed. Kommissionen vil fortsat undersøge, hvorledes den offentlige politik kan støtte konkurrencedygtigheden.

II. DEN EUROPÆISKE INDUSTRIKONKURRENCEMÆSSIGE PRÆSTATION

1. Den generelle sammenhæng

- En stærk økonomi er en økonomi, som er i stand til at skabe **høj produktivitetseffektivitet, skabe beskæftigelse og øge levestandarden**. Begrebet levestandard skal defineres bredt, så det omfatter elementer, der vanskeligt lader sig måle, f.eks. et højt miljøbeskyttelsesniveau eller en lav kriminalitet. Det omfatter de bestræbelser på at nå et rimeligt syge- og socialsikringsniveau, der er blevet kendt som den europæiske samfundsmode. At bevare og forbedre livskvaliteten i Europa kræver, at forventninger og muligheder står mål med hinanden, og at produktionsgrundlaget kan levere det ønskede resultat.

Bruttonationalproduktet er en mangelfuld målestok for levestandarden, men nogle af de elementer, der indgår i levestandarden, og som er vanskelige at måle, er måske ikke så uforenelige med et voksende bruttonationalprodukt, som de først ser ud til. F.eks. kan et højt miljøbeskyttelsesniveau under bestemte forhold også støtte konkurrenceevnen¹⁾. En forbedring af den effektivitet, hvormed samfundet omskaber energi og materialer til varer og tjenesteydelser, er både en afgørende forudsætning for at nå en bæredygtig udvikling og et vigtigt middel til forbedring af konkurrenceevnen.

- Høj **produktivitet** er grundlaget for voksende levestandard. Arbejdskraftens produktivitet bør dog ikke forøges på bekostning af beskæftigelsen. Evnen til at skabe høj **beskæftigelse** berører levestandarden direkte ved at skabe indkomster i en større del af befolkningen. Når både produktiviteten og beskæftigelsen vokser, kan resultatet blive stærk vækst. På det økonomiske plan er produktivitet og beskæftigelse konkurrenceevnens vigtigste målepunkter. I modsætning til Maastrichtkriterierne kan de ikke omsættes direkte til politisk handling. De strukturelle betingelser, der er forudsætningen for en bedre præstation, kan snarere omsættes til politisk handling gennem de individuelle rammebetingelser, som påvirker konkurrenceevnen. De

⁴ Kommissionens meddelelse om industriens konkurrenceevne og miljøbeskyttelsen SEC(92) 1986

forskellige forhold, der bestemmer en stærk økonomisk præstation, kan illustreres ved hjælp af konkurrencedygtighedspyramiden.

Europa er stadig langt bagefter USA, når det gælder arbejdskraftens produktivitet og den beskæftigede del af den arbejdsdygtige befolkning (beskæftigelsesprocenten). Europa er også bagud i forhold til den japanske beskæftigelsesprocent. Resultatet er et bruttonationalprodukt pr. indbygger, som ligger næsten en tredjedel under USA's og en sjettedel under Japans. Det er på ingen måde noget uundgåeligt resultat og bør ikke betragtes som acceptabelt. Europas menneskelige ressourcer, kapitalgrundlag, infrastruktur og dets hjemmemarkeds størrelse og udvikling giver grundlag for både høj produktivitet og høj beskæftigelse. Inden for teknologiens nuværende grænser er der stadig betydelige uudnyttede muligheder. Yderligere gevinst kan opnås uden for disse grænser ved at fremme innovationen.

Den hastige forøgelse af aktiekapitalen i Den Europæiske Union og i Japan er vanskelig at forklare, men den bidrog i betydelig grad til at forøge arbejdskraftens produktivitet. Dog blev prisen herfor i høj grad **faldende kapitalproduktivitet**. I både Den Europæiske Union og Japan har arbejdskraftens substitution med kapital været betydelig, samtidig med at kapitalintensiteten er vokset kraftigt.

Beskæftigelsesudviklingen er stadig skuffende. Siden 1960 er det lykkedes **Den Europæiske Union** at skabe **10 mio. nye arbejdspladser** eller halvt så mange som i Japan og under en femtedel af de nye arbejdspladser i USA, først og fremmest fordi de tabte arbejdspladser andel var meget stor. Samtidig var antallet af nytilkomne til arbejdsmarkedet $1\frac{1}{2}$ gang større i USA end i Europa, men lavere i Japan. Den høje jobskabelsesprocent i USA satte det istand til at øge beskæftigelsen mellem 1960 og 1995, hvor det nærmede sig den konsekvent høje beskæftigelsesprocent i Japan. I Den Europæiske Union faldt beskæftigelsen i det samme tidsrum. At nogle europæiske lande ligger i nærheden af eller endda over USA og Japan tyder på, at den lave europæiske beskæftigelse ikke er uundgåelig.

BESKÆFTIGELSESPROCENT		
	1960	1995
Den Europæiske Union	67%	60%
USA	63%	72%
Japan	74%	74%

Grundene til Europas skuffende præstation kan påvises. Som særlig betydningsfulde for produktiviteten og væksten kan nævnes immaterielle investeringer, innovation og faste investeringer i anlæg og udstyr. På **beskæftigessiden** er det foruden investeringer i menneskelige ressourcer, arbejdsmarkedets funktion og de demografiske udviklinger, især antallet af nytilkomne på arbejdsmarkedet og unges og ældres afhængighedsforhold, som er vigtige faktorer. Disse faktorer rejser på deres side særlige spørgsmål som befolkningens ældning, arbejdskraftens interne og eksterne fleksibilitet, uddannelse, forskning og udvikling, organisation, investeringsfinansiering og beskatningens niveau og struktur.

Offentlige investeringer støtter konkurrenceevnen, når de udvikler Europas infrastruktur, fremmer de immaterielle investeringer i uddannelse og teknologi og støtter udviklingen i tilbagestående regioner. Det ser ud til, at den europæiske økonomi i stigende grad står over for problemer, som skyldes vanskeligheder med infrastrukturen, det gælder både dens fysiske kapacitet og den måde, faciliteterne drives på. Følgen er, at infrastrukturomkostningerne i

forbindelse med f.eks. transport er betydelig højere i Europa end i USA, således at en europæisk virksomheds konkurrencemæssige stilling bliver svagere.

Et socialt **sikkerhedsnet** er nødvendigt for at sikre, at vækstudbyttet fordeles retfærdigt, og for at bekæmpe social udelukkelse. Den sociale sikring skal imidlertid udstyre modtagerne med de nødvendige færdigheder og fremme deres mobilitet, så de kan besætte produktive arbejdspladser, der kan fremme økonomiens konkurrenceevne. Offentlige underskud, der skyldes forbrug, vil i sidste instans reducere produktivitetmulighederne ved at svække investeringerne.

Beskatning, især beskatning af arbejdskraft, udgør en direkte eller indirekte omkostning for virksomhederne. Beskatningens andel af BNP i Den Europæiske Union steg fra 34% til 43% mellem 1970 og 1995. Desuden betyder Europas store finansunderskud, som især skyldes offentlige overførsler, at den nationale opsparing bruges til finansiering af underskud i stedet for investeringer. Beskatningsstrukturens udvikling viser, at den gennemsnitlige Europæiske skatteprocent for beskæftiget arbejdskraft i tidsrummet 1980-1994 steg fra 34% til 40%, mens den for andre produktionsfaktorer faldt fra 44% til 35%.

Det bør understreges, at det økonomiske systems funktion ikke alene afhænger af, om det ene eller det andet af konkurrenceevnens elementer er til stede og har tilstrækkelig kvalitet, men også, og måske mere, af samvirket mellem de forskellige elementer. Det er den måde, hvorpå de forskellige elementer virker sammen, der støtter eller hæmmer den økonomiske præstation.

2. *Industriens vækst*

- Trods et stærkt forbedret økonomisk grundlag har den Europæiske industris præstation ikke været så god, som den kunne være. I de fleste produktionssektorer er USA stadig foran Europa, når det gælder produktivitet. Den høje japanske produktivitet er koncentreret på et begrænset antal eksportorienterede sektorer.

Den Europæiske Unions **andel af OECD-eksportmarkederne** (bortset fra EU's interne samhandel) har været faldende siden 1987. Dette tab af markedsandele skyldes mere manglende tilstedeværelse på de markeder, hvor væksten er stærk, end det skyldes valutakurser eller andre prisudviklinger. En lignende mangel på specialisering i vækstmarkeder kan iagttages, når det gælder direkte europæiske investeringer i tredjelande. Den Europæiske Unions eksterne handel og investeringer har koncentreret sig om de udviklede markeder, om Østeuropa og Middelhavsområdet snarere end vækstmarkederne i Østasien og visse dele af Latinamerika. Siden 1993 har der dog været opmuntrende tegn på en bedre europæisk præstation på vækstmarkederne, både når det gælder eksport og investeringer. Hvis de europæiske virksomheder skal kunne bevare og udvikle deres stilling på verdensmarkedet, er det afgørende nødvendigt, at de får adgang til markederne i tredjelande på samme vilkår, som Europas vigtigste konkurrenter og de indenlandske konkurrenter.¹⁾

Både de europæiske virksomheders nettooverskudsgrad og deres **afkastningsgrad** begyndte at blive bedre i 1994. Alligevel er afkastet utilstrækkeligt (7%) i forhold til finansieringsomkostningerne, da det ligger under rentesatsen for den langfristede offentlige gæld (8%).

- I løbet af de sidste 10 år er **industriens værditilvækst** i Den Europæiske Union vokset med 2,4% om året mod 3% i USA og 3,8% i Japan. Det samlede resultat afspejles også i de enkelte sektorer. Blandt de producerende sektorer var det kun drikkevarer, levnedsmidler, tobak, træ og møbler, der havde hurtigere vækst i Den Europæiske Union end i USA og Japan mellem 1985 og 1995.

Alle de europæiske sektorer, hvis værditilvækst svarede til eller lå over værditilvæksten i USA eller Japan, havde produktivetsforøgelse, som svarede til eller lå over deres vigtigste konkurrenters. I alle de europæiske sektorer, hvis vækst var langsommere, var produktivetsforøgelsen mindre. På samme måde havde de europæiske sektorer, der havde en gennemsnitlig eller god vækstpræstation, også en højere investeringsgrad end deres konkurrenter.

3. *Omkostningerne i forbindelse med de vigtigste tilførsler*

For at virksomhederne kan bevare konkurrenceevnen, skal de kunne styre omkostningerne pr. produceret enhed ved enten at øge effektiviteten eller ved at styre omkostningerne i forbindelse med produktionstilførsler eller ved en kombination af begge dele. De enkelte omkostningselementer tager sig anderledes ud fra den producerende virksomheds synspunkt end for en økonomisk helhedsbetragtning. For den enkelte industrivirksomhed udgør køb af varer og tjenesteydelser tre femtedele af omkostningerne, dernæst kommer arbejdskraft med 30%, og finansiering med resten.

Da indkøb af varer og tjenesteydelser udgør så stor en del af omkostningerne, er adgang til effektive leverandører en af de afgørende betingelser for konkurrenceevnen. Energi, vand og producentydelser (kommunikation, transport, finansierings- og forretningstjenesteydelser) tegner sig direkte eller indirekte for over en femtedel af produktionsomkostningerne. **Priserne på de afgørende tjenesteydelser har i Europa hele tiden været højere end hos de vigtigste konkurrenter**, og med den voksende liberalisering andre steder, er afstanden mellem Europa og de vigtigste konkurrenter blevet større. Inden for telekommunikation faldt priserne på udenrigsopkald efter indførelsen af konkurrence med 18-35% mellem 1990 og 1994. Uden konkurrence faldt priserne med 12-16%. Inden for energi er gaspriserne faldet parallelt med oliepriserne, men i gennemsnit er de stadig 30% højere end i USA. For elektricitetsprisernes vedkommende er forskellen større.

Store virksomheder har adgang til en omfattende fond af internationale opsparinger og komplicerede finansieringsmidler foruden andre avancerede finansieringsmuligheder. De kan finansiere deres investeringer på gunstige vilkår. De fleste små virksomheder er ikke børsnoterede, de er ofte lokalt orienterede, og de må tage deres tilflugt til traditionelle finansieringskilder for at foretage investeringer. De er i overvældende grad afhængige af opsparret fortjeneste, hvad der medfører høj beskatning, og af banklån. Siden 1980 har de gennemsnitlige, nominelle langfristede rentesatser i Europa ligget mellem en og to procentpoint højere end i USA og omkring 5 procentpoint højere end i Japan. Vurderinger af finansieringsomkostningerne tyder også på, at de er højere i Europa, især i de små medlemsstater. Blandt de faktorer, der har bidraget til de højere finansieringsomkostninger i Europa, kan nævnes inflationsforventningerne, de store underskud i den offentlige sektor, manglende konkurrence mellem kreditinstitutterne og restriktioner for grænseoverskridende investeringer.

Det tredje element i industriens omkostningsgrundlag er **arbejdskraften**. Lønomkostningernes udvikling er nøje knyttet til den generelle makroøkonomiske situation. I de sidste to tiår har EU's økonomi været gennem en vanskelig tilpasningsproces, ikke blot på grund af strukturforandringer, men også for at få inflationstryk og omkostninger under kontrol og gengive kapitalinvesteringerne deres rentabilitet. I 1970-erne var inflationen over 10% for derefter at falde til 5% i begyndelsen af 1990'erne og til de nuværende 3%. Inflationsforventningerne havde en betydelig indflydelse på det grundlag, der blev ført lønforhandlinger på. I dag er grundvilkårene i Unionens økonomi gunstige. Inflationen er så lav som aldrig før og falder stadig, spændingerne mellem valutakurserne er gradvis taget af, verdenshandelen vokser i et rask tempo, og investeringernes rentabilitet bliver bedre. Alligevel viser det sig klart, at den europæiske økonomi stadig har omkostnings- og produktivetsproblemer.

Når det drejer sig om konkurrenceevnen, må man samle alle arbejdsgiverens udgifter i forbindelse med beskæftigelse af arbejdskraft og derpå sætte de samlede lønomkostninger i forhold til produktiviteten for at nå frem til lønomkostningerne pr. produceret enhed¹⁾. I praksis er lønomkostningerne pr. produceret enhed vanskelige at beregne, og der foreligger derfor kun ret få holdbare skøn over dem. I løbet af de seneste ti år har Den Europæiske Union gradvis fået sit inflationsproblem under kontrol og bragt lønningernes andel af BNP ned på et niveau, der svarer til USA's og Japans. Unionen har også stadig forbedret sit produktivitetniveau i forhold til USA. I EU er de faktiske lønomkostninger pr. produceret enhed derfor gradvis blevet mindre siden 1980.

I fabrikationssektoren er situationen ikke så overskuelig og sandsynligvis heller ikke så gunstig. I de seneste år er de faktiske lønomkostninger pr. produceret enhed f.eks. faldet med 5% i forhold til USA i EU som helhed, men alting tyder på, at de faktiske lønomkostninger pr. produceret enhed i fabrikationssektoren er steget med 1-2% i alt.

En vigtig forskel på lønomkostningernes struktur i Den Europæiske Union og USA gælder skatter og indirekte lønomkostninger, dvs. spørgsmålet om i hvilken grad visse tjenesteydelser, som f.eks. sygesikring, pension osv., finansieres over skatterne eller nettolønnen. Et særligt problem for Den Europæiske Union er, som det blev påpeget i hvidbogen, den vægt, de indirekte lønomkostninger har i navnlig den lavere ende af lønskalaen. Efterspørgslen på ufaglært arbejdskraft er gået tilbage i forhold til efterspørgslen på faglært arbejdskraft, og beskæftigelsesproblemerne er særlig store for de ufaglærte. Hvis de indirekte lønomkostninger formindskes til samme forhold som i den højere ende af lønskalaen, kan det medvirke til at gøre ansættelsen af ufaglært arbejdskraft mere attraktiv.

Lønomkostningernes vækst er nu forholdsvis beskeden. Den reform af beskatnings- og socialsikringsystemerne, som allerede er i gang, vil sikkert kunne bidrage til at dæmme op for lønomkostningerne, selvom de vigtigste muligheder for at holde omkostningerne pr. produceret nede ligesom tidligere ligger i at foretage aktive forsøg på at skabe produktivetsforbedringer inden for rammerne af en økonomi, der bygger på høje indkomster og høj uddannelse.

4. *Investeringer i industrien*

Produktivetsforbedringer afhænger i vid udstrækning af investeringer, både materielle og immaterielle. **Investeringer i anlæg og udstyr** øger ikke blot produktivetskapaciteten, men betyder også tekniske fremskridt. De japanske investeringer i anlæg og udstyr har været særlig bemærkelsesværdige og var, da de nåede deres højdepunkt i begyndelsen af dette tiår, tre gange større end i begyndelsen af 1970'erne, hvorefter de atter aftog under den nuværende afmatning. Investeringerne i udstyr i USA og Europa forløb parallelt indtil 1990, hvor USA's investeringer begyndte at vokse meget hurtigt.

Når det gælder **immaterielle investeringer**, især i forbindelse med kvalitetsstyring for at forbedre industriens konkurrencedygtighed, indeholder World Competitiveness Report oplysninger om de forskellige konkurrencesituationer i lande i hele verden. De seneste års tendens viser, at ændringer i kvalitetsniveauet afspejler iværksættelse af kvalitetsstyringsstrategier. USA er endda, for første gang siden midten af 70'erne, ved at overhale Japan, når det gælder kvalitetsniveau. De samme tendenser kan aflæses af kundernes tilfredshed, arbejdsstyrkens motivation og de indbyrdes forbindelser mellem industrierne.

⁶ De samlede lønomkostninger består af socialsikringsbidrag og skat foruden selve lønsummen. De bør ikke forveksles med indkomst. Lønomkostningerne pr. produceret enhed forener produktiviteten med de samlede lønomkostninger og giver den enkelte producerede enheds lønomkostningsindhold. Høj produktivitet kan kompensere for høje lønomkostninger.

Forskning og udvikling er en anden vigtig form for immateriel investering, hvor Europas præstation er utilstrækkelig.

	SAMLEDE F&U-UDGIFTER I % AF BNP	INDUSTRIENS F&U-UDGIFTER I % AF BNP
Den Europæiske Union	1,9%	1,0%
USA	2,5%	1,6%
Japan	3,0%	2,2%

III. KONKURRENCEPRÆSTATIONENS FORUDSÆTNINGER

To af de vigtigste årsager til den europæiske industris dårlige konkurrencepræstation kan uden videre påvises: **markedernes funktion og innovationen**. Den afgørende forbindelse mellem effektive markeder, høj innovationsgrad og immaterielle investeringer må nødvendigvis understreges. At fjerne hindringerne for adgang til vigtige produktmarkeder og sikre, at kapital- og arbejdsmarkedet kan opfylde behovet for nye former for investering og arbejdstilrettelæggelse er afgørende for innovationen. Uden tilstrækkelig markedsliberalisering vil de fordele af de immaterielle investeringer, som skal danne grundlaget for Europas konkurrenceforspring, ikke kunne gøre sig gældende. På samme måde er effektive markeder ikke tilstrækkeligt til at sikre de immaterielle investeringer, som kræves for at gøre yderligere forbedringer af levestandarden mulig og sikre, at væksten omsættes til uddannelse og kvalifikationer.

1. *Markedernes funktion*

Begrænsning af markedsadgangen fører til ineffektivitet og kvæler innovationen og væksten. Erkendelse af de høje omkostninger ved begrænset markedsgang har i de udviklede lande ført til en klar tendens i retning af **markedsliberalisering**. I Den Europæiske Union har programmet for det indre marked sammen med konkurrence- og handelspolitikken ført til en betydelig åbning af markederne, især for industriprodukter.

Produktmarkedet

Det indre marked har betydet fjernelse af handelshindringer og lettere adgang til markederne. På nogle vigtige markeder har virkningerne imidlertid været begrænsede. Blandt de områder, hvor der er sket færrest fremskridt i retning af ophævede **adgangsbegrænsninger**, hvadenten ophævelsen skyldes bilaterale økonomiske forbindelser eller internationale handelsaftaler under Uruguay-runden, programmet for det indre marked eller nationale programmer, er leverancer til staten (offentlige indkøb), offentlige værker og mange servicefunktioner. Det bør påpeges, at mange begrænsninger for markedsadgangen, især i servicesektoren, skyldes foranstaltninger, som de nationale regeringer har truffet. Blandt de områder, hvor der stadig findes nationale begrænsninger, er forretningstjenesteydelser, byggevirksomheder og distribution. Alt i alt udgør de sektorer, der er underkastet mere eller mindre strenge adgangsbegrænsninger, ca. halvdelen af bruttonationalproduktet.

Kommissionens meddelelse om **forsyningspligtydelser**¹⁾ i Europa opstiller en række vejledende politiske principper for dette område. Med forsyningspligtydelser menes der tjenesteydelser af forretningsmæssig karakter, som medlemsstaterne pålægger særlige forpligtelser på grund af deres almene interesse, dvs. områder som transportnet, energi og kommunikation. Indførelse af konkurrence i disse sektorer ledsages derfor af forpligtelser til at levere offentlige tjenesteydelser, herunder levering af en universel tjeneste, der **sikrer alle borgere tjenesteydelser af høj kvalitet til overkommelige priser.**

Den rådgivende gruppe for konkurrencedygtighedens anden rapport påpegede, at **infrastrukturens kvalitet** er den vigtigste enkeltfaktor, som påvirker multinationale investering. Ifølge gruppen har indførelsen af konkurrence blandt offentlige værker vist sig at være en gevinst for staten (positiv indflydelse på de offentlige lånebehov), for industrien (værkerne er mere lydhøre over for behov) og for forbrugerne (konkurrencedygtige priser og tjenesteydelser og større udbud). I sine konklusioner hævder gruppen, at Kommissionen bør fremme udveksling af de bedste metoder ved hjælp af overvågning og ved hvert år at udgive en rapport om de bedste metoder, som i Europa er blevet benyttet til forbedring af den offentlige sektors praksis og konkurrenceevne, set i forhold til USA og Japan.

- Erfaringerne i de lande, der har liberaliseret de vigtigste serviceområder, viser, at der er betydelige muligheder for vækst og beskæftigelse i tilknytning til de gavnlige virkninger i form af lavere priser og bedre tjenesteydelser:
  - Telekommunikationen er et godt eksempel, da **mange innovative servicefunktioners udvikling afhænger af åbne, omkostningseffektive telekommunikationsnet.** I USA er priserne på udenbys- og udenrigsopkald og på faste linjer f.eks. betydelig lavere end i Europa, hvad der giver virksomheder, som er stærkt afhængige af kommunikation, en konkurrencefordel. Desuden er ubegrænsede lokale opkald som regel indbefattet i den faste telefonabonnementspris. Det har betydet en kraftig stimulans til tjenesteydelserne på internet. I Europa bliver internetforbindelser betalt efter varighed til lokale takster. Endvidere har lukkede net kvælt udviklingen af informationsteknologiske tjenesteydelser ved at begrænse det udbud af ydelser, der kan leveres.
  - Ukonkurrencedygtige telekommunikationstjenester er en faktor, der hæmmer informationssamfundets udvikling i Europa. Hvor markederne er blevet liberaliseret, er beskæftigelsen vokset betydeligt i telekommunikationssektoren (det gælder også udstyr). F.eks. steg beskæftigelsen i den finske telekommunikationssektor, efter den var blevet liberaliseret, 20% hurtigere end beskæftigelsen i almindelighed.
  - Liberalisering af betingelserne for adgang til **transportmarkederne** forbedrer landevejs-, luft- og søtransportens konkurrenceevne og skaber betydelige omkostningsbesparelser. Yderligere forbedringer kan ventes, efterhånden som markedsstrukturerne tilpasses til de mere liberale regler. Inden for lufttransporten, der er et af de vigtigste transportmidler for forretningsfolk, ser det ud til, at bilaterale samarbejdsaftaler mellem de nationale luftfartsselskaber, som er blevet indgået tidligere, har undergravet nogle af de fordele, der kunne forventes af en liberalisering. Effektiv liberalisering af adgang til jernbanetransporten er ikke så langt fremme som for andre transportformers vedkommende trods jernbanernes store strategiske betydning for aflastning af de overtrafikerede veje.
  - **Energi** er et andet område, hvor liberaliseringen vil bringe industrien fordele, når først det indre marked er blevet gennemført i praksis. Her er der ved at ske fremskridt i elektricitetssektoren.

7 Kommissionens meddelelse om forsyningspligtydelser i Europa af 11.9.1996, KOM(96)443 endelig udg.

- Trods lovgivningen om det indre marked er de **finansielle tjenesteydelser** stadig opsplittede, og der er meget ringe tværnational konkurrence. Konkurrencen i banksektoren kan, i den udstrækning den er vokset, især tilskrives teknologiske udviklinger som telebankvirksomhed, der sætter bankerne i stand til at tilbyde tjenesteydelser til langt lavere priser.
- Færrest fremskridt, når det gælder om at fjerne begrænsningerne for adgang til markedet, er sket inden for **foretningstjenesteydelser**. Markedsføring er stadig et område, hvor en lang række nationale restriktioner hæmmer industriens muligheder for at udarbejde og koordinere markedsføringsprogrammer på tværs af grænserne. Kommissionens grønbog om kommerciel kommunikation i det indre marked beskriver denne situation i nærmere enkeltheder¹⁾. De liberale tjenesteydelser er en skanse, som konkurrencen endnu ikke har taget. At få indført den nødvendige liberaliseringslovgivning og, når det er sket, sikre sammenhæng mellem de forskellige former for politik, så der kan opnås fordele, er områder, hvor Den Europæiske Union må forbedre sin præstation, hvis ikke industrien skal lide under et alvorligt konkurrencemæssigt handicap.

Konkurrenceintensiteten på markederne kan desuden blive undergravet af den fortsatte **støtte til virksomhederne**. Over for et svagt markedsgrundlag kan visse former for støtte have en positiv virkning på konkurrenceevnen (f.eks. støtte til F&U, små og mellemstore virksomheder eller virksomhedsoprettelse) eller være nødvendige for at virkeliggøre Fællesskabets mål, f.eks. økonomisk og social samhørighed (regionalstøtte og uddannelsesstøtte). Alligevel er statsstøtte et stort problem i Europa, hvor statsstøtten alene til fabrikationsindustrien udgjorde 34 mia. ECU i 1992 eller 1 200 ECU for hver ansat i industrisektoren. Skønt statsstøtten er koncentreret i den producerende industri, er den også et problem i bestemte servicefag, som er inde i en liberaliseringsproces. Inden for lufttransport kan de høje statsstøtteniveauer f.eks. undergrave bestræbelserne på at indføre større konkurrence ved hjælp af markedsliberalisering. Denne situation har fået Kommissionen til at indføre en særlig støtteordning for lufttransport.

Kapitalmarkedet

Liberalisering af kapitalbevægelserne har været et af det indre markeds vigtigste resultater. Kapitalmarkedet er imidlertid stadig præget af en række mangler og restriktioner, som **begrænser de europæiske virksomheders muligheder for at øge egenkapitalen med henblik på investering**. Inden for kredit mod underpant er der ikke adgang til kapitalmarkederne med henblik på refinansiering på lige vilkår. Der er også problemer på nogle obligationsmarkeder. Forskellig beskatning af investeringsindkomster skaber stadig forvriddninger i kapitalbevægelserne mellem medlemsstaterne. Forsikringselskaber er ofte underkastet begrænsninger med hensyn til investeringstyper og lande, hvori de kan have reserver. I mange medlemsstater er pensionsfondenes fælles europæiske aktiviteter alvorligt hæmmet. Den forholdsvis store andel af udenlandske aktiver i pensionsfonde med basis i Det Forenede Kongerige og Nederlandene skyldes, at disse to lande sammen med Irland er de eneste, hvor der ikke er begrænsninger for pensionsfondsinvesteringer.

Arbejdsmarkedet

Det er almindeligt anerkendt, at et arbejdsmarked, som fungerer bedre, er en afgørende forudsætning for den europæiske industris konkurrenceevne, ligesom industris konkurrenceevne i sig selv er en afgørende forudsætning for beskæftigelsesniveauet.

På det mere grundlæggende plan er der behov for en radikal nytænkning i forbindelse med alle relevante arbejdsmarkedsordninger - sikkerhed i ansættelsen, arbejdstid, socialsikring og sundhed og sikkerhed - for at tilpasse dem til arbejdsforhold, der bliver tilrettelagt anderledes, især til forhold, hvor grænserne mellem arbejde og fritid, arbejde og uddannelse, ansatte og

selvstændige er eller kan blive mindre faste. Begrebet sikkerhed i ansættelsen må omformuleres, så det i højere grad koncentrerer sig om anvendelighed og om arbejdsmarkedet end om sikkerhed i det enkelte ansættelsesforhold. Det bør dreje sig om sikkerhed under forandring, ikke sikkerhed mod forandring.

I de sidste 10 år har medlemsstaterne foretaget **store ændringer** for at **indføre større fleksibilitet** på arbejdsmarkedet ved at ændre arbejdsmarkedslovgivningen. I næsten alle medlemsstaterne er arbejdstidsbestemmelserne blevet stærkt beskåret, og reglerne for ansættelse og afskedigelse af arbejdskraft er blevet revideret og begrænsningerne lempet i en tredjedel af medlemsstaterne. Det er blevet lettere for arbejdsgiverne at ansætte deltids- eller midlertidig arbejdskraft, og mulighederne for at nedsætte sig som selvstændig er vokset betydeligt. Medlemsstaterne har især koncentreret sig om at ændre foranstaltninger, der har hæmmet beskæftigelsesudsigterne for svage grupper som ufaglærte og/eller andre arbejdstagere med ringe erfaring.

- **Manglende fleksibilitet på arbejdsmarkedet** opstår af årsager, der ikke nødvendigvis har noget at gøre med de regler og vilkår, som er bestemmende for beskæftigelsen. F.eks. kan virksomhedernes pensionsordninger straffe dem, der skifter arbejde, ganske alvorligt, fordi pensionsrettighederne somme tider vokser brat i de sidste år før pensioneringen. Også boligmarkedet hindrer den geografiske mobilitet i mange europæiske lande. Ikke blot de store forskelle på huspriserne i områder med henholdsvis høj og lav beskæftigelse, men også manglen på udlejningsboliger på grund af en restriktiv lejelovgivning kan gøre det vanskeligt at flytte fra en region til en anden.

De mangler, der præger arbejdsmarkedets funktion i medlemsstaterne, skyldes til dels uhensigtsmæssige eller forældede ordninger og arbejdsmarkedsbestemmelser, som begrænser den indre og ydre fleksibilitet og virksomhedernes evne til at skabe arbejdspladser. Arbejdsmarkedsbestemmelsernes omfang varierer betydeligt i Den Europæiske Union. Meget tyder på, at beskæftigelsespræstationen ganske vist og fremmest bestemmes af den økonomiske præstation som helhed, men at arbejdsmarkedsbestemmelserne kan påvirke jobkabelsniveauet eller i det mindste den hurtighed, hvormed virksomhederne tilpasser deres arbejdsstyrke til ændrede forhold. Begrænsninger for virksomhedernes evne til at tilpasse arbejdskraften i form af bestemmelser eller omkostninger ved ansætte og afskedige arbejdskraft vil, når de er omfattende eller forældede, påvirke virksomhedernes økonomiske præstationer, selvom virksomhederne i praksis ofte finder ud af at komme uden om nogle af virkningerne ved hjælp af midlertidige eller andre atypiske ordninger.

- Det bør understreges, at øget fleksibilitet skal kombineres med **tilstrækkelig stabilitet** og sikkerhed i ansættelsen for at kunne give det fulde udbytte. Effektiv udnyttelse af de menneskelige ressourcer er stadig en vigtig forudsætning for produktivitetsforøgelse og intern fleksibilitet. Beskæftigelsens voksende omskiftelighed skaber risiko for, at den investering i menneskelig kapital i form af især uddannelse, som er nødvendig for vækst og konkurrenceevne på længere sigt, ikke vil finde sted. Uddannelse og stadig forbedring af kvalifikationer er en immateriel investering, som både industrien og de ansatte i stigende grad har reelt udbytte af (og de vil få det endnu mere i fremtiden). En industriel strategi, der satser på høj uddannelse, høj kvalitet og høj produktivitet vil øge industriens konkurrenceevne og de ansattes beskæftigelsesmuligheder, således som det fremgår af det følgende.
- **Lønforhandlinger** for en hel sektor ad gangen har været den fremherskende forhandlingsform i Europa, mens forhandlinger på virksomhedsplan er almindelige i USA og Japan. Det er som regel arbejdsmarkedets parter, der har afgjort, på hvilket plan lønforhandlingerne skal finde sted, og de er derfor nødt til at være enige om eventuelle ændringer af de nuværende ordninger. De forskellige former for lønforhandling har hver især deres fordele og ulemper, og det kan ikke på nuværende tidspunkt afgøres, om en bestemt

form i sig selv er bedre end de andre. På den anden side har man ved hjælp af f.eks. centraliserede lønforhandlinger eller lønforhandlinger på sektorplan med held kunnet indføre løntilbageholdenhed i nogle lande, og det har haft betydelig indvirkning på både inflationen og omkostningerne. Det bidrager desuden til lønningernes gennemsigtighed og til den sociale og regionale samhörighed. På den anden side fører lønforhandlinger på sektorplan til, at virksomhedernes lønsatser svarer til hinanden, uanset deres produktivitetsniveau, på tværs af regionerne i det samme land, uanset om arbejdskraften er tilstede.

- **Arbejdstiden** reguleres ved kollektive overenskomster eller ved lovgivning. Begrænsninger for arbejdstiden, som fastsættes af medlemsstaterne uden hensyn til den europæiske lovgivnings minimumsstandarder, der rummer betydelige muligheder for foranstaltninger på nationalt plan, har indflydelse på den tid, hvori der arbejdes. På denne måde hæmmes evnen til at køre virksomheden på den bedst mulige måde og udnytte nuværende og fremtidige investeringer mest muligt. Det sænker kapitaludnyttelsesniveauet. Nogle servicefunktioner, f.eks. muligheden for, at butikkerne kan holde åbent af hensyn til dem, der arbejder i den normale åbningstid, hindres også i at udvikle sig, som de kunne have gjort. Innovativ udnyttelse af fleksible arbejdstidsordninger kan også føre til en betydelig oprettelse af nye arbejdspladser.

Velfungerende arbejdsmarkeder reagerer på de konkurrencemæssige og teknologiske udviklinger, der opstår på verdensplan, og som forkorter tiden og øger den hastighed, hvormed strukturforandringer finder sted.

Europa (og den øvrige verden) udvikler sig henimod en mere videnbaseret økonomi, hvor information og teknologi spiller en afgørende rolle, og hvor virksomhedernes struktur og organisationernes kompetence ændres. Hvor godt det lykkes industrien at klare disse ændringer afhænger af, i hvilken grad kvalifikationerne kan forbedres. Hvert år forsvinder mindst 10% af alle arbejdspladser, som afløses af nye, anderledes arbejdspladser med nye processer på nye virksomheder, der kræver større eller mere omfattende kvalifikationer. Disse ændringer har imidlertid ikke været fulgt af tilstrækkelige foranstaltninger til udvikling og forbedring af arbejdsstyrkens uddannelse og således ført til manglende kvalifikationer og dårlig tilpasning.

2. *Innovation*

Immaterielle faktorer spiller en afgørende rolle for virksomhedernes evne til at forny deres konkurrenceevne. De sætter videnbaserede økonomier i stand til at bevare deres konkurrencemæssige stilling i forhold til ressource- eller arbejdskraftbaserede økonomier og til fortsat at hæve levestandarden på en miljømæssigt bæredygtig måde. Økonomiens afmaterialisering indebærer endnu større immaterielle investeringer. Innovation og immaterielle investeringer er uadskillelige. Et højt kvalifikationsniveau fremmer tilpasningsevnen og sikrer, at endnu mere teknisk avancerede processer kan udføres. Intellektuel ejendomsret er grundlaget for, at virksomhederne kan udnytte deres teknologiske forspring til forretningsmæssigt udbytte. Grønningen om innovation er en god anledning til at behandle alle de forskellige hindringer for innovation og udvikle en fælles strategi for, hvorledes de kan fjernes¹⁾.

Kvalifikationer

Til trods for mangelen på sammenlignelige data giver en undersøgelse af **uddannelsessystemerne** vigtige oplysninger om de krav, der for tiden stilles til de menneskelige ressourcer. De hastige ændringer og behovet for, at den enkelte skifter arbejde flere gange i løbet af sit arbejdsliv, kræver en velfunderet almen uddannelse, som den senere udvikling af kvalifikationer kan bygge på. Almen uddannelse og faglig basisuddannelse danner derfor det nødvendige grundlag for deltagelse i videregående uddannelse. Systemer, der giver

adgang til kvalifikationer sent i arbejdslivet - især gennem en elevtid, som er kompetencegivende inden for et bestemt fag - ved at byge på tidligere arbejds erfaringer, er ikke særlig veludviklede. Det begrænser mulighederne for at skifte arbejde og karriere i løbet af arbejdslivet. Det begrænser også beskæftigelsesudsigterne og undergraver arbejdsmarkedets effektivitet.

De **kvalifikationer**, der i dag er nødvendige for, at en virksomhed kan fungere effektivt, kræver mere end de tekniske færdigheder i forbindelse med udførelsen af en bestemt opgave eller funktion. Især evnen til at samarbejde, til hurtigt at tilpasse sig skiftende forhold og til at tage et ansvar er lige så vigtig som den mere formelle grunduddannelse i bestemte dele af produktionsprocessen. Indførelsen af kvalitetsstyringsstrategier, hvormed den moderne industris bestandige ændringer skal kunne kontrolleres, har haft afgørende indflydelse på erhvervsuddannelsens betydning og indhold, da alle under denne synsvinkel må betragtes som forudsætninger for kvaliteten.

Det er afgørende for erhvervsuddannelsessystemets effektivitet, at **industrien inddrages aktivt**. Hvis den pågældende virksomheds investering imidlertid kan gå tabt, undlader den måske at investere i uddannelse. Det område, hvor udviklingen af kvalifikationer tilsyneladende er dårligst sikret, er grunduddannelse med henblik på overførbare kvalifikationer af teknisk karakter. Når det gælder overførbare kvalifikationer, er der en udpræget mangel på uddannelse, og den må nødvendigvis afhjælpes.

- En af uddannelsessystemets afgørende svagheder er **mangelen på gennemsigthed og den manglende gensidige anerkendelse af kvalifikationer** mellem medlemsstaterne indbyrdes. En metode, som er inspireret af produktstandarderne, er måske påkrævet, hvis den gensidige anerkendelse skal blive et effektivt middel til forbedring af kvalifikationsniveauet og kvalifikationernes acceptabilitet. Ordninger, der sikrer, at uddannelsessystemerne er af høj standard, må udvikles. En fremgangsmåde, som minder om den, der benyttes i forbindelse med kvalitets- og miljøstandarder og støttes af attesteringer, kan være den rigtige vej til kvalitetskontrol med uddannelserne. I denne forbindelse kan det arbejde, der allerede er blevet udført af organer som Den Europæiske Organisation for Kvalitet (EOQ), der på europæisk plan har udarbejdet en harmoniseret ordning for faglige kvalifikations kvalitet (hos ingeniører, administratorer og revisorer), kan tjene som eksempel. Udvikling af den slags vurderingsteknikker danner grundlaget for en vellykket måling af kvalifikationer.

Teknologi

Europa har ikke draget den størst mulige fordel af sit avancerede videnskabs- og teknologigrundlag, og det **europæiske forskningsgrundlag** er faktisk **mindre markedsorienteret** end dets vigtigste konkurrenters. Desuden afsættes der færre ressourcer til F&U. Videnskabeligt forskningspersonale udgør kun 0,47% af arbejdsstyrken mod 0,74% i USA og 0,80% i Japan. Fællesskabets innovationsoversigt viser, at virksomheder, der deltager i **tekniske samarbejdsaftaler** har en betydelig større procentdel nye eller forbedrede produkter i deres samlede salgsudbud. Det værdifulde i, at offentlig F&U-støtte knyttes til samarbejde, således som det er tilfældet med Den Europæiske Unions F&U-programmer, bør derfor understreges.

Mellem 1984 og 1993 gik Den Europæiske Unions forholdsvise andel af det samlede antal **patenter**, som er den vigtigste indikator på innovationsevne, tilbage i alle sektorer undtagen fly- og rumfartsteknik og transportudstyr. Det største tab skete inden for elektronik, en sektor, hvori F&U er yders intensiv, og som har stor betydning for innovationen i den øvrige industri på grund af den teknologi, som ligger til grund for investeringsgoderne.

Foretagender med tilpasningsevne er blevet en forudsætning for innovation. Sådanne foretagender benytter arbejdskraft med flere kvalifikationer, uddelegering af ansvar og

gruppearbejde for at kunne indordne alle virksomhedens forskellige funktioner fra forskning, konstruktion og produktion til markedsføring og distribution i en projektorienteret fremgangsmåde. **Hurtigere udvikling af nye produkter** afhænger af en vellykket samordning af funktionerne. Leverandørerne bliver i stigende grad inddraget i udviklingsprocessen. Ændring af ledelsesformen er også vigtig for indførelsen af trimmede produktionsprocesser, heriblandt samlet kvalitetsstyring, stadig forbedring (kaizen) og just-in-time produktionssystemer.

Kvalitet

En række undersøgelser af **kvalitetssystemers** virkning på virksomhedernes forretningsresultater, som Eurobarometer har foretaget på Kommissionens anmodning, viser, at indførelse af kvalitetsstyringsstrategier skaber betydelige forbedringer af virksomhedernes præstation. Europa har i stigende grad optaget de bedste af de organisationsmetoder, som er blevet udviklet andre steder, men der er meget få tegn på, at de bedste metoder er blevet forbedret i Europa.

For at de kan være effektive, skal kvalitetsfremmende foranstaltninger indgå i en sammenhæng, der tager sigte på at styrke de industrielle og økonomiske initiativers tekniske **kvalitetsinfrastrukturer**. Ved at give de forskellige initiativer i Fællesskabet europæisk farve, sammenhæng og orientering kan Kommissionen bidrage til at vække både industriens og de offentlige myndigheders bevidsthed. Kommissionen kan også bidrage ved at gennemføre en kvalitetsfremmende politik, at udvikle kvalitetsbudskabet i sine øvrige former for politik ved at sikre samordning og sammenhæng mellem de forskellige foranstaltninger, den kan træffe (f.eks. miljø, social politik, regional politik, ...).

Det vigtigste mål for Europas kvalitetsfremmende politik er at skabe bevidsthed, at gøre en lang række europæiske kvalitetsinstrumenter og kvalitetsforanstaltninger politisk synlige og støtte dem. Ingen offentlige myndigheder på hverken nationalt eller europæisk plan kan tvinge markedet til at indføre kvalitetsstrategier, men de kan med deres offentlige dispositioner og ved omfattende videreformidling af oplysninger og meddelelser påvirke det klima, hvori virksomhederne skal opstille deres strategier. Et klart politisk signal kan have stor indflydelse på industriens investeringer.

Innovationsspredning

Associerede selskaber eller partnerselskaber, kunder og leverandører er vigtige led i **innovationsspredningen** alle steder. Der er imidlertid forskelle, når det gælder forbindelserne og vekselvirkningerne mellem industrien og forskningssystemet. Den tyske infrastruktur, især Fraunhofer-centrene, anses ofte for mønstergyldige, når det drejer sig om at fremme innovationsspredning.

Innovationssystemerne er stadig først og fremmest **nationale**. Forskelligartethed bør betragtes som en kilde til berigelse i innovationsprocessen. Dog bør opsplitning af indsatsen betragtes som en ulempe. Hvis informationssamfundets udvikling skal lykkes, skal nye teknologier indføres langt hurtigere. Selvom innovationsspredningen på nuværende tidspunkt fortrinsvis er et nationalt anliggende, kan tværnationalt samarbejde medvirke til at skabe vekselvirkninger og udvekslinger til gensidig gavn. Tekniske samarbejdsaftaler både mellem europæiske virksomheder indbyrdes og mellem europæiske virksomheder og virksomheder i tredjelande er det mest effektive middel til udvikling af tværnational innovationsspredning.

Finansiering af innovation

Foruden spredningen er **finansiering af nyskabende, højteknologiske virksomheder stadig et vigtigt problem** i Europa, især når det gælder **små og mellemstore virksomheder**. Innovationsprojekter kræver betydelige midler længe før forretningsaktiviteterne påbegyndes,

nemlig i forskningsfasen, i prototypefasen og især til iværksættelse af produktionen. Der kræves således finansiering på et tidspunkt, hvor det mulige udbytte endnu er fjernt og den teknologiske usikkerhed stor. Den risikovillige kapital i Europa har altid forsømt udviklingskapitalområdet og investerer kun 7% af de samlede midler i dette område. Det går især ud over oprettelsen af de innovative, teknologiske virksomheder, som er nødvendige for at sikre fornyelse af produktionsgrundlaget og europæisk tilstedeværelse på fremtidens markeder.

Europæisk risikovillig kapital

Nogle af de svagheder, der præger Europas risikovillige kapital, skyldes at pensionsfondene, som er blandt de største investorer i USA, er underudviklede. En anden afgørende svaghed er det opsplittede marked. Investorerne vil gå ind i risikofyldte projekter, hvis der er tilstrækkelig mange af dem til at sprede risikoen. På samme måde skal investorerne have egnede retrætemuligheder. Europas mangel på et effektivt, men billigt finansieringsmarked for vækstaktier svarende til NASDAQ-børsen for noterede værdipapirer i USA betyder, at de innovative virksomheder i Europa, som har et stærkt vækstpotentiel, ikke har tilstrækkelige finansieringsmuligheder, fordi de nationale markeder ikke kan give projekterne tilstrækkelig vægt til at sprede risikoen. En række nye initiativer har forsøgt at afhjælpe denne mangel. EASDAQ-markedet er allerede begyndt at fungere, og de nye markeder i Paris og Frankfurt og AIM-markedet i London henvender sig alle på forskellig måde til virksomheder, der ikke omfattes af de eksisterende værdipapirsmarkeder.

IV. KORTLÆGNING

De forrige afsnit har beskrevet de vigtigste af de områder, hvor den europæiske industris præstation ikke er tilfredsstillende, og peget på nogle af årsagerne til denne situation. Som nævnt i indledningen mener Kommissionen, at den allerede har påvist, hvilke foranstaltninger der kræves for at behandle den nuværende konkurrencemæssige situation både på unionsplan og i medlemsstaterne og fremsat forslag til dem. Disse foranstaltninger er imidlertid kun blevet gennemført langsomt, og de ønskede resultater, dvs. hurtigere vækst, større beskæftigelse og højere produktivitet, har stadig ikke vist sig. **Et værktøj, hvormed udviklingen til stadighed kan overvåges** og situationen vurderes i forhold til den stadige forbedring af de bedste metoder over hele verden, kan være et effektivt redskab, hvormed Den Europæiske Union kan styrke konkurrenceevnen. Kortlægningsteknikken kan være et værktøj, hvormed overensstemmelse med de bedste metoder kan fremmes, forudsat denne kortlægning klart markerer konkurrenceevnens grundlæggende elementer.

KORTLÆGNING AF KONKURRENCEEVNEN

Analyse af konkurrenceevnen påviser præstationsmangler, når det gælder afgørende forhold som produktivitet, vækst, omkostninger, investeringer og innovation. En analyse af konkurrenceevnen forklarer imidlertid ikke, hvorfor disse præstationsforskelle er opstået, og hvorfor de i nogle tilfælde består i mange år trods udbredt adgang til nye teknologier, kapital og kvalificerede menneskelige ressourcer. Kortlægning af konkurrenceevnen går længere end analyse af den ved at give indsigt i de processer, der skaber den gode præstation. Denne teknik afgrænser først de områder, som skal kortlægges, og de kriterier, det pågældende område skal bedømmes efter. Den påviser derpå de bedste metoder på verdensplan og måler, hvorledes disse resultater er blevet opnået.

Kortlægningsteknikken har meget vide anvendelsesmuligheder. I denne meddelelse præsenteres en række af disse forskellige anvendelsesmuligheder. I hvert enkelt tilfælde vil den kortlægningsteknik, der anvendes, afhænge af, hvad resultatet skal bruges til. Kortlægning af konkurrenceevnen skal hjælpe virksomhederne, industrien og de offentlige myndigheder til at forbedre deres præstation inden for kritiske områder, som påvirker konkurrenceevnen.

1. Kortlægning af virksomheder

Kortlægning på virksomhedsplan kan være et vigtigt redskab til forbedring af konkurrenceevnen. Det er først og fremmest industriens opgave at foretage en sådan kortlægning, og Kommissionen har ikke til hensigt at beskæftige sig med kortlægning af de enkelte virksomheder. Der findes imidlertid en række offentlige og private ordninger, som søger at udbrede virksomhedskortlægning til større kredse, især til **små og mellemstore virksomheder**, der ikke har midler eller erfaring til selv at foretage den.

Nationale programmer for virksomhedskortlægning

Det Forenede Kongeriges handels- og industriministerium har indført en national kortlægningsordning, som gør det muligt at få statistiske oplysninger og oplysninger om de bedste metoder på nationalt plan. Også medlemsstater og private organisationer har iværksat programmer, der skal fremme udbredelsen af de bedste metoder på miljøområdet (f.eks. Det Forenede Kongeriges program for de bedste metoder inden for miljøteknologi).

Den forskelligartede karakter og de mange forskellige teknikker og processer, som benyttes ved kortlægning af virksomheder, bidrager ikke til at fremme disse kvalitetsteknikker, til trods for deres anvendelighed og effektivitet. Industrielt samarbejde og industrielle netværk, som er faste bestanddele i kortlægningsteknikken, kan være et vigtigt redskab til udvikling af en særlig europæisk fremgangsmåde og til udvikling af en virkelig europæisk kvalitetskultur, der kan styrke den europæiske industri indadtil og hjælpe den til at kunne imødegå sine eksterne konkurrenter.

Kommissionen foreslår derfor, at Fællesskabets institutioner skal anerkende virksomhedskortlægningens værdi, når det gælder om at fremme et integreret, konkurrencedygtigt marked, og opfordrer alle berørte parter til at samle deres erfaringer i et virkeligt europæisk system med umiskendeligt europæiske processer. Det vil medføre, at der gennem samarbejde skabes europæiske processer på grundlag af de forskellige nuværende processer og udvikles sammenligningsmetoder, fælles regler og et fælles kalibreringssystem. Det vil også medføre, at der udvikles fælles indikatorer/kriterier og et **europæisk informationsnet** og datastyringssystem.

2. Kortlægning af sektorer

Kortlægningsteknikken kan også benyttes på de forskellige sektorer, og der er efterhånden ved at opstå en ikke ringe sagkundskab på dette område. Der er tale om en **naturlig udvidelse af virksomhedskortlægningen**, da mange af de samme principper kan anvendes på den gruppe virksomheder, der udgør en industri, og de metoder, som er afgørende for deres konkurrenceevne, ligner hinanden. Kommissionen har allerede påpeget sektorkortlægningens betydning i sine meddelelser om bilindustrien og den kemiske industri. Sektorkortlægning sætter Kommissionen i stand til løbende at kunne overvåge de europæiske industriers evne til at imødegå international konkurrence. Hvis den anvendes på de afgørende lokale faktorer, fører den frem til den nødvendige kortlægning af rammebetingelserne.

Kommissionens sektorkortlægning

Pilotprogrammet for leverandører af komponenter til forbrugerelektronik, der køres sammen med MITI og industrien, tager sigte på at forbedre de europæiske komponentleverandørers kvalitet ved hjælp af en kortlægning, som sættes i forhold til de bedste metoder i Japan.

I sin meddelelse om Den Europæiske Unions kemiske industri (KOM (96) 187 endelig udg.) skriver Kommissionen, at den i samarbejde med repræsentanter for Europas kemiske industri vil iværksætte et strukturelt opfølgingsprogram og nøje overvåge, hvorledes den internationale konkurrenceevne i denne sektor udvikler sig, og hvorledes meddelelsens forskellige forslag gennemføres.

Kommissionen er begyndt at kortlægge den europæiske bilindustris konkurrenceevne. Informationsteknologien er et andet område, hvor Kommissionen påtænker at benytte kortlægningsteknikken.

3. Kortlægning af rammebetingelser

Kortlægningsteknikken kan for det tredje benyttes til vurdering af, hvorledes industriens vigtigste rammebetingelser fungerer. Det kan på denne måde lade sig gøre at vurdere, om Europa er tillokkende for forretningslivet. Det nederlandske økonomiministerium har offentliggjort en rapport "Benchmarking the Netherlands: Test of Dutch Competitiveness", som viser nogle af de måder, kortlægning af rammebetingelserne kan foretages på.

Denne meddelelse har peget på en række vigtige præstationsområder, hvor kortlægning kan være hensigtsmæssig:

- Hvad omkostninger angår, er lønomkostninger pr. enhed, finansieringsomkostninger, offentlige udgifters niveau og struktur, beskatning og underskud vigtige elementer.
- Kortlægningsteknikken kan anvendes på de **vigtigste forudsætninger for industriel konkurrencedygtighed**, således som den rådgivende gruppe for konkurrencedygtighed har opfordret til at gøre. Det australske Bureau of Industry Economics har udført pionerarbejde, når det gælder kortlægning af infrastruktur-tjenester. Det har vist, at det kan lade sig gøre at kortlægge den slags forudsætninger og at påvise de vigtigste grunde til utilstrækkelige præstationer, som i nogle tilfælde skyldes de lovgivningsmæssige og forretningsmæssige betingelser. Andre områder, som skal kortlægges, er tjenesteydelsers pris og kvalitet og adgangen til dem samt antallet af innovative tjenesteydelser. Både kapitalens og arbejdskraftens produktivitet skal måles, for at årsagerne til utilfredsstillende præstationer kan påvises. Som allerede nævnt er telekommunikation, energi, transport og forretningsmæssige og finansielle tjenesteydelser de vigtigste tjenesteydelser, som skal kortlægges. Kortlægning af tjenesteydelsernes kvalitet er nøje knyttet til kortlægning af infrastrukturen. Det gælder især for transport, hvor tjenesteydelsernes effektivitet i høj grad afgøres af infrastrukturens kvalitet, uanset om det drejer sig om havne, veje, lufthavne og trafikstyring eller om jernbanenettet. Investering i anlæg og udstyr og immaterielle investeringer i både uddannelse og forskning er også nødvendige.
- Et af kortlægningsområderne er **kvalifikationer**. I forbindelse med sin vurdering af konkurrenceevnen har Det Forenede Kongerige for nylig udgivet en kvalifikationsvurdering, som nærmer sig en kortlægning af dette område. Vurderingen bygger i højere grad på kvalifikationer end på uddannelse, selvom den også beskæftiger sig med, hvorledes disse kvalifikationer opnås. Hvis kvalifikationer skal kunne kortlægges i tilstrækkelig grad, skal det snarere være de faktisk opnåede kvalifikationer, der kortlægges, end de benyttede

kvalifikationer. Det er også nødvendigt at kortlægge uddannelsessystemets evne til at levere et foreskrevet sæt kvalifikationer.

- **Innovation** er også et område, hvor kortlægning kan være nyttig. I forbindelse med sin innovationspolitik vil Kommissionen indføre varig overvågning af innovationen i Europa og den øvrige verden. Kortlægning af forskningen, især den forskning, der finansieres af industrien selv, er et område, hvor Unionen allerede har udviklet egnede indikatorer. Forskning er en forudsætning for innovation snarere end et resultat af den og kan kun til en vis grad vise, om de europæiske innovationssystemer er tilstrækkelig konkurrencedygtige. Intellektuel ejendomsret kan til en vis grad kortlægges på grundlag af patentansøgninger og varemærker. Det er derimod vanskeligere at kortlægge organisatorisk innovation og produktinnovation og de nationale systemers evne til at sprede innovationen. Teknologisk licensgivning, den hastighed, hvormed generiske teknologier tilegnes, markedsføringshastigheden og anvendelsen af samlede kvalitetssystemer er eksempler på indikatorer, der kan benyttes i forbindelse med innovationskortlægning.
- Kortlægning af **miljøvenlighed** er nødvendig for at sikre, at forsøg på at forbedre konkurrenceevnen ikke går ud over den miljømæssige bæredygtighed. De vigtigste kriterier knytter sig til økonomiens evne til effektivt at omforme materialestrømme til varer og tjenesteydelser. På området energieffektivitet findes der allerede velegnede indikatorer. Målepunkterne i forbindelse med andre materialestrømme, f.eks. brugen af vand, der i stigende grad bliver en kostbar ressource, skal imidlertid udvikles. Kriterier som genbrug af vand kan benyttes i forbindelse med måling af den effektivitet, hvormed det europæiske samfund i almindelighed og den europæiske industri i særdeleshed udnytter ressourcerne.
- Mange af de politiske områder, som berører konkurrenceevnen, er enten udelukkende eller først og fremmest **medlemsstaternes ansvar**. En række produktmarkeder, herunder distributions-, arbejds- og kapitalmarkedet hører under denne kategori. Kortlægning af disse områder skal foretages i nøje samarbejde med medlemsstaterne. Kommissionen samarbejder allerede aktivt med medlemsstaterne om brugen af kritiske indikatorer i beskæftigelsespolitikken. Her er indikatorer, hvormed udviklingen af positiv fleksibilitet både inden for og uden for virksomhederne kan overvåges, særlig vigtige.
- Udvikling af et administrativt klima, som er gunstigt for virksomhederne, er en forudsætning for forretningsmæssig konkurrenceevne. Nogle medlemsstater har udarbejdet dristige strategier for **administrationsforenkling**. Under det integrerede program for SMV og håndværksfagene¹⁾ vil Kommissionen og medlemsstaterne udvikle samordnede aktioner, hvor kortlægning vil komme til at spille en værdifuld rolle for fremme af de bedste metoder for administrationsforenkling.

En række gode grunde taler for, at Den Europæiske Union inddrages i kortlægningen. For det første er der flere af de former for politik, der udarbejdes på unionsplan, som påvirker konkurrenceevnen, og det er vigtigt, at deres virkning er så positiv som mulig. Regelmæssig overvågning og vurdering ved sammenligning med de bedste metoder på verdensplan, ikke blot de bedste metoder i medlemsstaterne, er påkrævet for at sikre, at disse forskellige former for politik giver det nødvendige udbytte. For det andet hører mange former for politik under medlemsstaternes kompetence, og deres evne til at foretage kortlægning, både set i forhold til hinanden og i forhold til de bedste metoder på verdensplan, bør fremmes. Indsamling af data er en både bekostelig og tidkrævende proces. Ved at forene bestræbelserne kan Kommissionen og medlemsstaterne opnå betydelige besparelser i forbindelse med kortlægningsprocessen.

Kommissionens bestræbelser vil i første omgang gå ud på at samle alle de forskellige beslutningstagere for at finde ud af, hvilke foranstaltninger der allerede er i gang, og hvilke der

skal behandles som prioriteter. På grundlag af et partnerskab mellem industrien, medlemsstaterne og Kommissionen skal der i løbet af 1997 udarbejdes et arbejdsprogram. Dette arbejdsprogram skal omfatte en række pilotprojekter, hvis formål er at undersøge, om anvendelsen af kortlægning på unionsplan er relevant og gennemførlig. Det skal endvidere angive, hvorledes kortlægningen kan foretages løbende, og hvorledes den bedste udnyttelse af resultaterne sikres.

V. KONKLUSIONER

Den analyse, som er emnet for denne meddelelse, viser, at der uden tøven må sættes ind på at fremme industriens konkurrenceevne, og at der kræves et samlet overblik over alle de faktorer i forretningslivet, som er bestemmende for virksomhederne.

1. *Kommissionen opfordrer Rådet og Europa-Parlamentet til at godkende Kommissionens analyse af konkurrenceevnen, hvori hovedpunkterne er følgende:*

- Den europæiske økonomi er stærk på en række områder, men Den Europæiske Union udnytter ikke alle sine muligheder og lever ikke op til sine vigtigste konkurrenters præstationer, når det gælder levestandard, produktivitet og beskæftigelse, således at resultatet bliver uudnyttede ressourcer og stor arbejdsløshed.
- Den utilstrækkelige præstation afspejles også i lav industriel værditilvækst, lav rentabilitet og faldende eksport til udviklede lande.
- Høje omkostninger og små investeringer, især immaterielle investeringer, forringer tilsammen den industrielle præstation.
- De offentlige underskud er stadig for store og de offentlige udgifter for koncentreret om overførsler og forbrug, således at de offentlige investeringer, både infrastrukturinvesteringer og immaterielle investeringer, bliver utilstrækkelige. De offentlige underskuds størrelse tvinger rentesatserne i vejret og opæder de forhåndenværende opsparinger.
- Statsstøtten bør fortsat kontrolleres for at formindske dens omfang i almindelighed og begrænse virksomhedernes mulighed for at tage deres tilflugt til offentlig støtte.
- Trods velfungerende uddannelsessystemer i Europa lader livslang uddannelse og stadig forbedring af menneskelige ressourcer stadig en del tilbage at ønske, inden de højeste niveauer er nået i de fleste medlemsstater.
- Europas forskningsgrundlag er ikke tilstrækkelig markedsorienteret og nøje samarbejde med industrien er påkrævet, desuden er forskningsudgifterne for små og indførelsen af nye teknologier for langsom.
- Indførelsen af nye teknologier er for langsom, især på områder, som har betydning for informationssamfundet.
- Finansieringen af innovation frembyder et specielt problem i Europa.
- Kvalitet i alle dets aspekter er en væsentlig forudsætning for forbedring af konkurrenceevnen, og der kræves fleksible organisationsformer, for at der kan indføres kvalitetsstyring, og innovationsprocessen kan fremskyndes.

2. *Kommissionen foreslår, at Rådet og Europa-Parlamentet giver deres støtte til:*

- Kortlægning som et redskab, hvormed årsagerne til en dårlig konkurrencemæssige præstation kan påvises, og hvormed manglerne kan afhjælpes, og bifalder Kommissionens planer om i de kommende år at udarbejde et kortlægningsprogram i nøje samråd med industrien og medlemsstaterne for at kunne følge konkurrenceevnens udvikling på de vigtigste områder.
- En europæisk kvalitetsfremmepolitik, der skal medvirke til at styrke de europæiske virksomheders konkurrenceevne ved hjælp af et flerårigt europæisk kvalitetsfremmeprogram for foranstaltninger, der især skal dreje sig om selvvurdering, kortlægning, informationsnetværk og udvikling af europæiske kvalitetsuddannelsesprogrammer og teknikker til måling af udviklingen.

ISSN 0254-1459

KOM(96) 463 endelig udg.

DOKUMENTER

DA

10 17

Katalognummer : CB-CO-96-501-DA-C

ISBN 92-78-09912-0

Kontoret for De Europæiske Fællesskabers Officielle Publikationer

L-2985 Luxembourg